Pensioen Schoonmaak

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen

Wijziging:	Vastgesteld in de bestuursvergadering.
Versie:	30 september 2026

Inhoud

1 Introductie 2
1.1 Wat vinden wij belangrijk? 2
1.2 Verantwoord beleggen 2
1.3 Uitgangspunten en internationale kaders 3
1.4 'Focusthema's 4
2 Overtuiging Verantwoord beleggen 5
2.1 Beleggingsovertuiging MVB 5
3 Doelstellingen 6
3.1 MVB-doelstellingen 6
3.2 Duurzaamheidsdoelstellingen Vastgoed 6
4 MVB instrumenten 7
4.1 Het screenen van ondernemingen 7
4.2 Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen 9
4.3 Uitsluitingsbeleid 10
4.4 ESG integratie 13
4.5 Doelinvesteringen 13
5 Overzicht van toegepaste instrumenten en de beleggingsportefeuilles 14
6 Effecten MVB beleid op benchmark/portefeuille 18
7 Rapportage, verantwoording en governance 19
Bijlage 1: Due diligence proces Pensioenfonds Schoonmaak 20
Bijlage 2: Onderwerpen 2026 29

1 INTRODUCTIE

1.1 Wat vinden wij belangrijk?

Pensioenfonds Schoonmaak is een lange termijn belegger, en zorgt voor een goede uitvoering van de pensioenregeling die cao-partijen hebben afgesproken. Wij zijn er voor de deelnemers en werkgevers in de sector. Wij werken aan en voor hun pensioen vanuit drie sterke overtuigingen: Betrokken, Betaalbaar & Begrijpelijk.

- ***Begrijpelijk***
  Want wij vinden het belangrijk dat iedereen weet wat wij voor hen doen. Dat is duidelijke en begrijpelijke taal voor iedereen, zodat onze deelnemers altijd weten waar ze aan toe zijn. Dat is ook verantwoorde keuzes maken in onze beleggingen die wij altijd kunnen uitleggen.
- ***Betrokken***
  Want wij kennen onze sector. Wij handelen vanuit deze kennis en baseren onze keuzes op de behoeften van deelnemers en werkgevers. En wij komen op voor de pensioenbelangen van de sector.
- ***Betaalbaar***
  Doordat alle schoonmakers en glazenwassers samen pensioen bij ons opbouwen kunnen wij dit tegen lagere kosten doen. Hierdoor blijft er meer geld voor het pensioen. Daarnaast zijn wij een pensioenfonds zonder poespas: wij zijn er voor de pensioenen van onze mensen en meer ook niet.

Hiernaast hecht Pensioenfonds Schoonmaak waarde aan de kennis en houding van deelnemers ten aanzien van verantwoord beleggen. Voor het bestuur is het vinden van draagvlak belangrijk. Daartoe is in 2024 een MVB deelnemersonderzoek verricht. De conclusies naar aanleiding van het deelnemersonderzoek zijn in 2025 als volgt vastgelegd door het bestuur:

1. Het begrip van de deelnemer inzake de nut en noodzaak van beleggen is nog beperkt. Het is voor nu een brug te ver om deelnemers te betrekken bij keuzes inzake maatschappelijk verantwoord beleggen. Daarvoor moet de deelnemer eerst bewogen worden om zich in pensioen te gaan verdiepen. Een focus op de communicatie over wat (verantwoord) beleggen is en waarom het fonds dit doet, lijkt zinvoller dan de focus qua communicatie op het verantwoord beleggen te leggen.
2. Het deelnemersonderzoek geeft geen richting voor wat betreft thema's binnen het maatschappelijk verantwoord beleggen. Meer thema's toevoegen dan de huidige thema's (focus op mensenrechten, arbeidsnormen en klimaat) ligt niet voor de hand.
3. Het draagvlak bij de deelnemer voor een sterke ambitie inzake Maatschappelijk verantwoord beleggen ontbreekt. Prioriteit ligt bij rendement en lage kosten. Dat betekent echter niet dat het pensioenfonds willens en wetens bijdraagt aan de maatschappelijke problemen in de wereld. Naar aanleiding hiervan beperkt het bestuur haar ambitie tot dat wat wettelijk is vereist en sluit het bestuur aan bij de gangbare oplossingen binnen de Nederlandse pensioenmarkt.

Het beleggingsbeleid richt zich primair op een goed/passend financieel rendement. Het maatschappelijk rendement is belangrijk maar niet bepalend.

1.2 Verantwoord beleggen

MVB is een vast onderdeel van ons beleggingsbeleid. Een schoon en betaalbaar pensioen, nu en in de toekomst, willen we bereiken door te beleggen met oog voor rendement, risico, kosten èn duurzaamheid. Ons MVB-beleid richt zich op het maken van bewuste beleggingskeuzes, waarbij we nadrukkelijk ook kijken naar risico's voor milieu en samenleving (ESG-risico's). Beleggingen kunnen risico's veroorzaken, zoals beleggingen in onder andere fossiele brandstoffen (steenkool, aardolie, aardgas) die leiden tot uitstoot van broeikasgassen. Maar onze beleggingen kunnen ook zelf blootstaan aan risico's ten gevolge van wateroverlast of extreme droogte of hitte.

1.3 Uitgangspunten en internationale kaders

Om invulling te geven aan maatschappelijk verantwoord beleggen gebruiken wij internationale en breed geaccepteerde normenkaders. Deze kaders worden door het pensioenfonds onderschreven en worden gebruikt bij de beoordeling van de ondernemingen waarin we beleggen. Deze kaders vormen ook de basis voor het MVB-beleid van het pensioenfonds:

- UN Global Compact;
- OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen;
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights.

Het ***UN Global Compact*** vindt haar oorsprong in internationaal breed geaccepteerde verdragen, zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de conventies van de International Labour Organisation, de Verklaring van Rio inzake Milieu & Ontwikkeling en de anti-corruptie principes van de UN Conventie tegen Corruptie.

De ***OESO-richtlijnen*** maken duidelijk wat van bedrijven wordt verwacht op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) bij het internationaal zakendoen. Ze bieden bedrijven handvatten over hoe om te gaan met kwesties zoals ketenverantwoordelijkheid, mensenrechten, kinderarbeid, milieu en corruptie. Volgens deze richtlijnen worden bedrijven geacht de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van hun handelen op belanghebbenden te identificeren, voorkomen en verminderen. Daarnaast onderscheiden de OESO-richtlijnen consumentenbelangen, wetenschap en technologie, mededinging en belastingen. De OESO-richtlijnen worden momenteel onderschreven door 44 landen. Hiermee zijn ze de enige door overheden onderschreven MVO-richtlijnen voor internationaal ondernemen en het enige kader dat een geschillenbeslechtingssysteem bevat.

De ***UN Guiding Principles on Business and Human Rights*** zijn internationale normen over mensenrechten waaraan staten en ondernemingen zich dienen te houden. Deze zijn in 2011 door de Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties goedgekeurd.

Wet- en regelgeving

De Europese Unie heeft plannen gemaakt om het milieu te verbeteren. Daarin staat dat de EU wil zorgen voor minder klimaatverandering, maar ook dat we ons voorbereiden op de gevolgen van klimaatverandering. En we moeten goed omgaan met water en ervoor zorgen dat we het milieu niet slechter maken. Verder wil de EU dat de spullen die we niet meer nodig hebben opnieuw gebruikt worden, zodat we niet langer veel afval overhouden. En de EU wil dat de natuur wordt beschermd en dat er weer meer verschillende soorten dieren en planten komen.

Om aan deze plannen te kunnen werken heeft de EU een lijst gemaakt van “duurzame economische activiteiten”. Dat zijn werkzaamheden die door bedrijven en instellingen worden gedaan, die helpen bij een of meer van de doelen van de EU. Die lijst wordt de EU-Taxonomie genoemd.

Op de website van Pensioenfonds Schoonmaak staat meer informatie.

ESG Risicobeheer

Pensioenfonds Schoonmaak heeft een proces ingericht voor ESG-risicobeheer, waarbij op gedetailleerde wijze zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve inschatting gemaakt van de ESG-risico's waaraan het pensioenfonds is blootgesteld. Bij de kwalitatieve beoordeling wordt voor alle relevante ESG-risico's een inschatting gemaakt van de kans dat het risico materialiseert en de impact als gevolg hiervan (bruto risico). Vervolgens wordt beoordeeld in welke mate het risico wordt gemitigeerd door relevante beheersmaatregelen. Deze kwalitatieve risicobeoordeling wordt zowel vanuit de impact van ESG-risico's op het pensioenfonds (financiële materialiteit) als vanuit de impact van het pensioenfonds op mens, milieu en samenleving (maatschappelijke materialiteit) doorlopen, zodat het principe van dubbele materialiteit wordt

geborgd. Het pensioenfonds ziet in klimaatverandering en biodiversiteitsverlies de grootste risico's. Bij de kwantitatieve analyse is de blootstelling van de liquide beleggingsportefeuille aan de voornaamste ESG-risico's geïdentificeerd. Hierbij worden het ESG-ratings model van MSCI als uitgangspunt genomen. De ESG-risicobeoordeling wordt jaarlijks uitgevoerd . Hierover wordt in het MVB jaarverslag gerapporteerd.

1.4 Focusthema's

Pensioenfonds Schoonmaak kiest voor vier focusthema's waaraan wij extra aandacht besteden binnen ons verantwoord beleggen beleid. Deze speerpunten zijn onder meer gebaseerd op de gedragscode die voor de beroepsgroep is opgesteld (Code Verantwoord Marktgedrag) en op de uitkomsten van deelnemersonderzoek. De gekozen focusthema's zijn:

1. Mensenrechten
2. Arbeidsnormen
3. Klimaat
4. Gezondheid

2 OVERTUIGING VERANTWOORD BELEGGEN

2.1 Beleggingsovertuiging MVB

Om invulling te kunnen geven aan onze missie ‘een goede uitvoering van de pensioenregeling die cao-partijen hebben afgesproken’ hebben we beleggingsbeleid geformuleerd. Beleggingsovertuigingen zijn de leidende principes voor het opstellen, onderhouden en uitvoeren van ons beleggingsbeleid. Verantwoord beleggen komt terug in alle fases van ons beleggingsproces (beleid, uitvoering, monitoring en evaluatie).

Op het gebied van verantwoord beleggen hebben we de volgende beleggingsovertuiging geformuleerd:

Wij vinden het belangrijk om de portefeuille daar waar mogelijk te vrijwaren van maatschappelijk onwenselijke activiteiten in lijn met het normenkader en onze deelnemersvoorkeuren en hebben daarbij de overtuiging dat integratie van duurzaamheidsinformatie (ESG integratie) in het beleggingsproces helpt om het risicoprofiel van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds te verbeteren.

Verantwoord beleggen is een integraal onderdeel van ons beleggingsbeleid. We wegen bij elke beleggingsbeslissing factoren op het gebied van milieu, mensenrechten en goed ondernemingsbestuur (zogenoemde ‘ESG factoren’) mee. We menen dat verantwoord beleggen leidt tot een betere beleggingsportefeuille op het gebied van risico en rendement.

3 DOELSTELLINGEN

3.1 MVB-doelstellingen

Op basis van de beleggingsovertuiging MVB zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

- Het verminderen van de blootstelling van de beleggingsportefeuille aan activiteiten die niet in lijn zijn met het normenkader van Pensioenfonds Schoonmaak en de voorkeuren van deelnemers.
- Het bevorderen van verantwoord ondernemingsgedrag door bedrijven aan te spreken op schendingen van internationale normen en standaarden.
- CO_2 voetafdruk: In 2030 is CO_2 voetafdruk verlaagd met 50% ten opzichte van 2020 voor de aandelen- en bedrijfsobligatie portefeuille. De langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050.

Deze doelstellingen worden onder meer ingevuld door de volgende maatregelen: :

- Wij beleggen niet in bedrijven die UN Global compact normen structureel schenden.
- Wij beleggen niet in landen die arbeidsnormen onvoldoende waarborgen. Wij beleggen ook niet in bedrijven in de uitgesloten landen waarin de staat een meerderheidsbelang (>50% aandelen) heeft.
- Wij beleggen niet in fabrikanten van clustermunitie (wettelijke eis) en andere controversiële wapens.
- Wij beleggen niet in tabaksproducenten.
- Wij beleggen vanaf 2030 niet meer in steenkolen, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas.
- Wij gaan in gesprek met bedrijven die (mogelijk) in strijd handelen met de UN Global Compact normen. Deze bedrijven dienen zich binnen een gestelde termijn te gaan houden aan deze normen.
- Daar waar wij aandeelhouder zijn zullen wij onze stem doen gelden op ESG-onderwerpen.
- ESG beoordelingen worden in alle beleggingskeuzes meegewogen.

3.2 Duurzaamheidsdoelstellingen Vastgoed

Voor Vastgoedfondsen hebben wij de volgende doelstellingen vastgesteld:
Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen van beheerders die de UN PRI hebben ondertekend.

1. Wij beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan de Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB). Dit is een jaarlijks onderzoek naar de duurzaamheidsprestaties van vastgoedportefeuilles. De doelstelling is dat minimaal 75% van de portefeuille 4 of 5 sterren behalen in de GRESB beoordeling. Dat zijn de 40% fondsen met de hoogste GRESB score.
2. Pensioenfonds Schoonmaak verwacht van de vastgoedfondsen dat zij inzichtelijk maken welke voortgang wordt geboekt bij het CO2 neutraal zijn in 2050, conform het Parijs klimaatakkoord.

4 MVB INSTRUMENTEN

Verantwoord beleggen kan op verschillende manieren worden ingevuld. Daarbij staan diverse instrumenten ten dienste van Pensioenfonds Schoonmaak. Wij kiezen voor een combinatie van verschillende instrumenten voor de uitvoering van MVB-beleid.

Voor de invulling van het MVB-beleid kiezen wij er voor gebruik te maken van de volgende instrumenten:

1. Het screenen van ondernemingen waarin wordt belegd;
2. Het aangaan van de dialoog met ondernemingen (engagement);
3. Het actief stemmen op aandeelhoudersvergaderingen;
4. Het toepassen van een uitsluitingsbeleid;
5. ESG-integratie, het integreren van duurzaamheidsinformatie in de beleggingsprocessen;
6. Doelinvesteringen: green bonds en zorgvastgoed.

4.1 Het screenen van ondernemingen

Om goed inzicht te krijgen of ondernemingen zich houden aan de internationale normen, zoals verwoord in het UN Global Compact, de OESO-richtlijnen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights, laat Pensioenfonds Schoonmaak ieder kwartaal de beleggingsportefeuilles screenen. Dat betekent dat het beleggingsuniversum wordt gecheckt op ondernemingen die mensenrechten, arbeidsnormen, milieunormen en/of anti-corruptieregels schenden. Hierbij wordt gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. Dit betekent:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met Schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen zodat deze overeenkomt met de situatie die voorafging aan de negatieve impact.

Door het screenen van de ondernemingen in het beleggingsuniversum kan Pensioenfonds Schoonmaak risico's (negatieve impact) voor de samenleving en het milieu identificeren. Door middel van het normatieve engagement programma spreekt Pensioenfonds Schoonmaak ondernemingen aan op hun gedrag om zo de (potentiële) negatieve impact te voorkomen of te verminderen. Over het monitoren van voortgang en de resultaten van de dialoog rapporteert Pensioenfonds Schoonmaak periodiek.
Wanneer een onderneming schade heeft veroorzaakt aan samenleving of milieu zal Pensioenfonds Schoonmaak de onderneming nadrukkelijk oproepen tot herstel- en verhaalmogelijkheden voor degene die schade hebben geleden. Ook kunnen we stemmen op de aandeelhoudersvergaderingen en/of het uitsluiten van de onderneming, indien de dialoog niet succesvol is verlopen. Een uitvoerige beschrijving van het (due diligence) screeningsproces is terug te lezen in Bijlage 1.

Voor de uitvoering van het screeningbeleid maakt ons pensioenfonds gebruik van Achmea Investment Management. Screening van ondernemingen wordt over alle aandelen- en vastrentende waarde beleggingen uitgevoerd.

Engagement

Door de dialoog met bedrijven te voeren en te stemmen op aandeelhoudersvergaderingen gebruikt Pensioenfonds Schoonmaak zijn invloed als belegger om op een positieve, constructieve manier bij te dragen aan duurzame verandering bij bedrijven waar het pensioenfonds in belegt. Het pensioenfonds besteedt specifiek aandacht aan de strategie, duurzaamheid en corporate governance van ondernemingen met als doel langetermijn-waardecreatie te bevorderen.

We onderscheiden: het Normatief engagement programma en het Thematisch engagement programma. Beide engagementprogramma's zijn van toepassing op de aandelen- en bedrijfsobligatie portefeuilles.

Daarnaast gaan we in het 'ESG Nederland engagement'-traject in collectief verband in gesprek met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen.

Normatief engagement programma

Het doel van het normatief engagementprogramma is om ondernemingen aan te sporen internationale normen op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie na te leven en (dreigende) schendingen van deze normen te voorkomen of te beëindigen. Het betreft de internationale normen van het UN Global Compact, OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on business and Human Rights.

Pensioenfonds Schoonmaak vindt het belangrijk om de portefeuille daar waar mogelijk te vrijwaren van maatschappelijk onwenselijke activiteiten die niet in lijn zijn met het normenkader van het pensioenfonds. Daarom gaat het pensioenfonds de dialoog aan met ondernemingen die betrokken zijn bij controverses op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu of anti-corruptie. Dergelijke controverses kunnen negatieve gevolgen hebben voor mensen, lokale gemeenschappen en het milieu. Daarnaast kunnen zij leiden tot reputatieschade, juridische procedures, boetes en schadeclaims, wat ook financiële risico's voor ondernemingen en daarmee voor beleggers kan vergroten.[1].

Indien een onderneming de achterliggende controverse niet adequaat adresseert en niet langer openstaat voor dialoog, kan het pensioenfonds besluiten de onderneming uit te sluiten van beleggingen en op de uitsluitingslijst plaatsen.

Thematisch engagement programma

Pensioenfonds Schoonmaak neemt deel aan het engagement programma van de fiduciair vermogensbeheerder. Het Thematisch engagement programma bestaat uit thema's die zijn gericht op het verhogen van sociale, milieu en governance standaarden in sectoren, ketens of bij individuele ondernemingen. Pensioenfonds Schoonmaak is aangesloten bij de thema's: "CO_2 reductie" en "Access to Healthcare". Deze thema's sluiten aan bij de focusthema's Klimaat en Gezondheid.

Het Thematisch engagement programma omvat verschillende onderwerpen en sectoren. Gemiddeld loopt een engagement thema 3 jaar. Bij de keuze van een thema spelen de volgende zaken een rol:

- Materialiteit van het thema;
- Sociale of ecologische relevantie van het thema;
- Omvang van de onderneming in de beleggingsportefeuille (zowel aandelen als bedrijfsobligaties);
- Inschatting van onderneming in hoeverre deze openstaat voor dialoog.

We rapporteren over de voortgang van de dialoog in het halfjaarverslag Verantwoord Beleggen.

Escalatiestrategie door bredere inzet van aandeelhoudersrechten en uitsluiting

Pensioenfonds Schoonmaak hanteert een escalatiestrategie voor het geval dat dialogen met ondernemingen uit de engagement programma's onvoldoende voortgang boeken. Als eerste wordt gekeken of de dialoog geïntensiveerd kan worden met andere (hoger geplaatste) contact personen of door het versturen (al dan niet gezamenlijk met andere beleggers) van een urgentie-brief aan het bestuur. Mocht dit geen effect hebben dan kan Pensioenfonds Schoonmaak haar aandeelhoudersrechten inzetten, zoals:

- Tegen stemmen op bepaalde agendapunten bij onvoldoende openheid en voortgang bij de engagement. Zo kan tegen het remuneratiebeleid worden gestemd indien ESG hierin onderbelicht is of tegen benoemingen worden gestemd indien de ESG-kennis binnen het bestuur onder de maat is. De onderneming kan hierover ook actief worden geïnformeerd om ons standpunt kracht bij te zetten.
- Het stellen van vragen op de aandeelhoudersvergaderingen.
- Het plaatsen van aandeelhoudersresoluties op de agenda van de aandeelhoudersvergadering.

[1] Uitvoerder van het normatieve engagementprogramma van Pensioenfonds Schoonmaak is Achmea Investment Management

De inzet van deze aandeelhoudersrechten bij ondernemingen waar de dialoog stagneert wordt op case-by-case basis overwogen. Hierbij wordt meegewogen of het opportuun en effectief is. De inzet van de aandeelhoudersrechten worden alleen ingezet wanneer zij een duidelijke link hebben met en bijdragen aan de eerder genoemde focusthema's . Wanneer er wordt tegengestemd op een van de relevante agendapunten wordt de reden vermeld en vastgelegd. Dit is terug te vinden op de website van Pensioenfonds Schoonmaak.

Als er bij een onderneming sprake is van een controverse van internationale normen dan is uitsluiting het uiterste middel. De onderneming kan worden uitgesloten van beleggingen wanneer de escalatie strategie niet succesvol is gebleken en de onderneming geen stappen onderneemt om de controverse op te heffen.

Engagement ESG Nederland

In het ESG Nederland engagementtraject gaat Pensioenfonds Schoonmaak in gesprek met Nederlandse beursgenoteerde ondernemingen. Dit valt veelal samen met het aandeelhoudervergaderingenseizoen. Deze dialogen vinden vaak in collectief verband plaats, namelijk in samenwerking met andere Nederlandse institutionele beleggers en Eumedion (het Nederlandse corporate governance platform voor institutionele beleggers). Het gezamenlijke doel is de beïnvloeding van governance en duurzaamheidsthema's, veelal ingegeven door de actualiteit van de aandeelhoudersvergadering. Te denken valt aan beloningsbeleid, benoeming van bestuurders, fusies & overnames en sociaal- en milieubeleid. Doordat het ESG Nederland engagement programma gedreven wordt door de agenda van de aandeelhoudersvergadering heeft dit programma een ander karakter dan het reguliere Thematisch engagement programma.

4.2 Stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Pensioenfonds Schoonmaak is een betrokken aandeelhouder en maakt actief gebruik van zijn aandeelhoudersrechten. Zo gaan we in gesprek met ondernemingen en stemmen wij op aandeelhoudersvergaderingen. Daarbij streven we niet alleen naar een goede corporate governance maar ook naar goed ondernemingsgedrag waarbij rekening wordt gehouden met maatschappelijke-, ethische- en milieu/klimaatkwesties.

We zien in het stemmen een belangrijk instrument om de financiële belangen van ons pensioenfonds te behartigen en we kunnen hierdoor expliciet aandacht geven aan onze speerpunten *mensenrechten, arbeidsnormen en klimaatverandering*.

Het stembeleid van Pensioenfonds Schoonmaak is gebaseerd op de normen en best practices op het gebied van corporate governance zoals die van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), die van het International Corporate Goverance Network (ICGN), de Nederlandse Corporate Governance Code en de PRI. Daarnaast worden voor elke afzonderlijke markt toepasselijke nationale wet- en regelgeving, lokale marktnormen en codes op het gebied van corporate governance toegepast.

Voor de uitvoering van het stembeleid maakt het pensioenfonds gebruik van Achmea Investment Management. Ons stembeleid, met daarin de uitgangspunten die bij gebruiken bij het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen is opgenomen als bijlage. Jaarlijks wordt het stembeleid opnieuw beoordeeld.

Pensioenfonds Schoonmaak kan als aandeelhouder de algemene aandeelhoudersvergadering van het bedrijf stemmen. Met een internationale aandelenportefeuille is het niet mogelijk om zelf alle aandeelhoudersvergaderingen te bezoeken en zelf te stemmen. Het pensioenfonds stemt daarom op afstand, ook wel 'proxy voting' genoemd. Om te kunnen stemmen op afstand maakt het pensioenfonds gebruik van het stemplatform van Institutional Shareholders Services (ISS). Daarnaast geeft ISS analyses en stemadvies op basis van het stembeleid van het pensioenfonds.

We zijn transparant over het stemgedrag en zorgen ervoor dat stakeholders via het Vote Disclosure Systeem kunnen zien hoe we hebben gestemd. Hierin is terug te vinden hoe er per aandeelhoudersvergadering en per agendapunt is gestemd. In het geval dat wij tegen een agendapunt hebben gestemd, is er een toelichting gegeven. Ook rapporteren we halfjaarlijks op geaggregeerd niveau over de uitvoering van het stembeleid in het halfjaarverslag verantwoord beleggen.

4.3 Uitsluitingsbeleid

Wij voeren een uitsluitingsbeleid om onze normatieve ondergrens te borgen. Voor de definitie van deze ondergrens maken wij onderscheid tussen producten die wij onacceptabel vinden (controversiële wapens en delvers van steenkool) en ondernemingsgedrag dat wij onacceptabel vinden (UN Global Compact Schenders). Ondernemingen die niet voldoen aan onze ondergrens sluiten wij uit van het beleggingsuniversum. Dat betekent dat de vermogensbeheerders die wij aanstellen niet in deze ondernemingen mogen beleggen.

De lijst met uitgesloten beleggingen is aan verandering onderhevig. Deze lijst wordt tweemaal per jaar herzien. Aanpassingen worden gecommuniceerd via de halfjaarlijkse rapportage Verantwoord Beleggen. De volgende uitsluitingen gelden:

1. Schenders van internationale normen
2. Controversiële wapens
3. Fossiele brandstoffen (steenkool, delvers en gebruikers, teerzanden, schalieolie- en gas en Arctisch olie- en gas)
4. Tabak
5. Uitsluiten van landen en staatsbedrijven in landen waarin arbeidsnormen onvoldoende worden gewaarborgd.
6. Goed bestuur

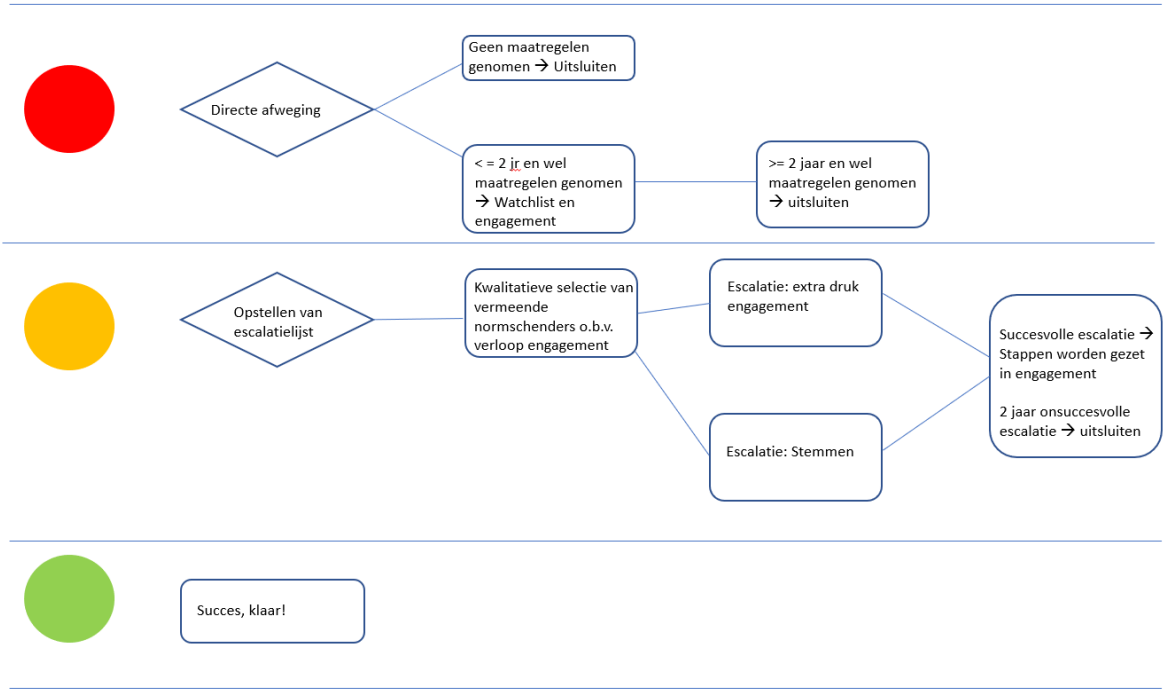
Schenders van internationale normen

Ondernemingen die de internationale normen schenden zoals op het gebied van mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie worden uitgesloten. Pensioenfonds Schoonmaak spreekt van een schending wanneer de schending ook na dialoog nog altijd niet (in voldoende mate) is opgeheven. Het gaat hier om normen zoals genoemd in de uitgangspunten van het UN Global Compact, OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights, zoals aangegeven van paragraaf 1.2. Voor ondernemingen die zich op de uitsluitingslijst bevinden, geldt dat indien de onderneming zich in de aandelen- of bedrijfsobligatieportefeuille bevindt, de posities binnen redelijke termijn verkocht worden en er geen nieuwe posities worden ingenomen zolang de schending blijft voortduren. De peildatum voor uitsluiten van schenders is 1 juli van het kalenderjaar.

Wij maken per onderneming een analyse van de schending. In deze analyse krijgen de volgende punten een plaats:

- De opstelling van de onderneming in dialoog
- De bereidheid bij de onderneming tot nemen van stappen
- De ernst van schending
- De mate waarin de onderneming herstel en verhaal toepast

Ondernemingen die principes van de speerpunten mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en (anti) corruptie schenden, worden opgenomen in het engagementprogramma. Via de dialoog en de escalatiestrategie leveren we extra inspanningen om de ondernemingen te doen bewegen de mensenrechten-, arbeidsnormen-, milieu of (anti) corruptieschending op te heffen.

Controversiële wapens

Naast de wettelijke eis om fabrikanten van clustermunitie uit te sluiten, wensen we ook andere controversiële wapens uit te sluiten. Wij vinden wapens controversieel wanneer deze onevenredig veel leed en slachtoffers veroorzaken en geen onderscheid maken tussen burger- en militaire doelen. Ook na afloop van een conflict veroorzaken deze wapens nog op aanzienlijke schaal slachtoffers en ontwrichten deze de maatschappij en de economie. Dit is de reden dat wij ons beleggingsuniversum op voorhand willen ontdoen van deze producten. In de praktijk gaat het om de volgende wapens:

1. Nucleaire wapens;
2. Biologische wapens;
3. Chemische wapens;
4. Antipersoonsmijnen;
5. Clustermunitie.

Bij het bepalen van de definitie van controversiële wapens zoekt Pensioenfonds Schoonmaak aansluiting bij internationale verdragen die door Nederland ondertekend zijn zoals het verdrag van Ottawa, (verbod op antipersoonsmijnen) en het verdrag van Oslo (verbod op clusterbommen) en bij het beleid van de Nederlandse overheid.

Fossiele brandstoffen

a. *Steenkool*

Het steenkoolbeleid is gericht op het uitsluiten van ondernemingen die zich richten op het delven en het gebruik van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumen, antraciet en stoomkolen). Bedrijven die steenkool delven lopen vanuit hun bestaansrecht meer risico dan bedrijven die steenkool gebruiken. We verwachten dat gebruikers van steenkool beter in staat zullen zijn zich aan te passen.

Delvers van steenkool

Voor delvers is een strenger uitsluitingsbeleid van toepassing dan voor gebruikers. Ondernemingen worden uitgesloten van belegging indien de omzet van een onderneming voor meer dan 1% afkomstig is uit steenkoolwinning gerelateerde activiteiten. De winning van thermische steenkool (inclusief bruinkool, bitumineuze, antraciet en stoomkolen) en de verkoop ervan aan externe partijen zijn

relevant bij het bepalen van de aan steenkool gerelateerde omzet. Inkomsten uit kolenhandel worden vanwege databeperkingen vooralsnog niet meegenomen in deze berekening.

Gebruikers van steenkool
Gebruikers van steenkool zijn bedrijven die omzet behalen uit de opwekking van elektriciteit door middel van kolen. Ook de bedrijven met een groot steenkoolgebruik zullen moeite hebben om mee te gaan met de energietransitie omdat aanpassingen nodig zijn in hun productieprocessen om meer duurzaam te worden. Wij verwachten dat het aanpassingsvermogen bij bedrijven met een beperkt steenkoolgebruik haalbaar is. Daarom hanteren wij een minder strikte omzetgrens voor het uitsluiten van gebruikers van steenkool van 10%.

b. *Teerzanden, Arctic drilling, schaliegas en – olie*
Gezien de hoge milieu impact van deze activiteiten is het uitsluiten van bedrijven die zich bezig houden met teerzanden, arctic drilling, schaliegas en – olie passend bij de maatschappelijke doelstelling. De omzetgrens hiervoor is 5%, waarmee de grootste milieuvervuilers worden uitgesloten.

Tabak

Uit het MVB-onderzoek onder deelnemers (eind 2020) kwam naar voren dat “Betaalbare gezondheidszorg voor iedereen” het meest belangrijke thema vinden. Met het uitsluiten van tabak geven wij invulling aan het thema gezondheid. De uitsluiting van tabak sluit niet alleen aan bij het speerpuntthema gezondheid, maar ook bij de normatieve uitgangspunten van het pensioenfonds. Hiermee voorkomt het pensioenfonds dat wordt belegd in activiteiten die aantoonbaar schadelijk zijn voor de gezondheid.

Bedrijven die meer dan 0% van hun omzet halen uit de productie/fabricage van tabaksproducten, waaronder onder andere sigaretten, kauwtabak en e-sigaretten, worden uitgesloten van belegging. Het pensioenfonds belegt niet in bedrijven die meer dan 5% van hun omzet indirect halen uit tabak via de verkoop of distributie van tabaksproducten. Bedrijven die meer dan 5% van hun omzet halen uit het leveren van producten die essentieel zijn voor de tabaksindustrie worden ook uitgesloten.

Landenbeleid (Uitsluiten van landen, en bedrijven in deze landen, waarvan de staat meer dan 50% van de aandelen bezit)

Landen
Pensioenfonds Schoonmaak kiest er voor om een landenbeleid te hanteren ten aanzien van obligaties uitgegeven door overheden. Er wordt niet belegt in obligaties (zowel sovereign als quasi-sovereign) geëmitteerd door landen die op de landenuitsluitingslijst van het pensioenfonds staan. Voor het samenstellen van deze lijst wordt de Sanctiewet 1977 als handvat gehanteerd. Naast de EU sanctie lijst en de VN sanctie lijst worden de prestaties van de landen in de ITUC Global Rights index als vertrekpunt gebruikt bij het opstellen van een landenuitsluitingslijst. De ITUC Global Rights index is de meest uitgebreide database over schendingen van de rechten van werknemers. Deze index is gekozen vanwege het gekozen speerpunt thema arbeidsnormen, waar veiligheid en goed werkgeverschap centraal staan en de relevantie van het thema arbeidsnormen voor deelnemers.

Bedrijven in uitgesloten landen waarvan de staat meer dan 50% van de aandelen bezit.
Wij kiezen er voor staatsbedrijven (bedrijven die voor meer dan 50% van de staat zijn) uit te sluiten omdat we niet wensen bij te dragen aan het financieren van landen die arbeidsrechten niet in voldoende mate waarborgen. Via een staatsbedrijf kunnen de resulterende inkomsten een belangrijke bron van overheidsinkomsten zijn. Repressieve regimes en het staatsbedrijf zijn op deze wijze sterk met elkaar verweven en is er een duidelijke directe relatie tussen de inkomsten verkregen vanuit het staatsbedrijf en het financieren van het regime. De relatie neemt verder toe indien het repressieve regime ook werkelijk de grootaandeelhouder en dus ook de belangrijkste economisch begunstigde is.

Goed bestuur

Pensioenfonds Schoonmaak hanteert een beleid in lijn met de SFDR-wetgeving om te zorgen dat wordt belegd in ondernemingen die voldoen aan de praktijken van goed bestuur ('good governance'). Ondernemingen die zeer slecht presteren op het gebied van goed bestuur worden op voorhand uitgesloten. Daarbij wordt minimaal gekeken naar wettelijke vereisten op het gebied van:

- goede managementstructuren;
- betrekkingen met werknemers;
- beloning van het betrokken personeel;
- naleving van de belastingwetgeving.

4.4 ESG integratie

Pensioenfonds Schoonmaak integreert ESG-risico's en ESG-factoren in het beleggingsproces. Per beleggingscategorie wordt bepaald hoe en in welke mate ESG-integratie strategieën het meest effectief in de praktijk toegepast kunnen worden.

CO_2 reductie

Pensioenfonds Schoonmaak wil de CO_2 uitstoot van de aandelenportefeuille reduceren. Daarvoor willen wij aansluiten bij de doelstelling zoals die vanuit Europa wordt gehanteerd. Concreet wordt dit gedaan in de zogenaamde Climate Transition Benchmark (CTB). In deze benchmark wordt, aan de hand van klimaatdata, ondernemingen met grootste transitierisico's uitgesloten en daarnaast herweging toegepast naar ondernemingen die goed gepositioneerd zijn voor de energietransitie. Deze benchmark heeft als doelstelling een 30% CO_2 reductie ten opzichte van de marktindex en een jaarlijkse reductiedoelstelling van 7%. De langetermijndoelstelling is een klimaatneutrale portefeuille in 2050.

4.5 Doelinvesteringen

Green bonds

Binnen het MVB-beleid geeft Pensioenfonds Schoonmaak onder meer invulling aan het thema klimaat door te beleggen in green bonds. Green bonds zijn obligaties waarvan de opbrengsten uitsluitend gebruikt worden om projecten of activiteiten met een aantoonbaar positief effect op het milieu of klimaat te financieren. Pensioenfonds Schoonmaak heeft besloten om door middel van een afzonderlijke allocatie van 3,5% in green bonds te beleggen.

Vastgoed

Pensioenfonds Schoonmaak belegt in zorgvastgoed. Hiermee draagt het bij aan de financiering van betaalbare gezondheidszorg. Dit sluit aan bij het thema gezondheid, meer specifiek de betaalbaarheid van gezondheidszorg. Dit vindt Pensioenfonds Schoonmaak een belangrijk sociaal thema.

5 OVERZICHT VAN TOEGEPASTE INSTRUMENTEN EN DE BELEGGINGSPORTEFEUILLES

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de MVB-instrumenten die Pensioenfonds Schoonmaak toepast binnen de verschillende beleggingsportefeuilles en de reikwijdte daarvan.

Pensioenfonds Schoonmaak: Overzicht ESG-instrumenten en toepassing in de beleggingsportefeuille

	Staatsobligaties (Matching)	Aandelen Wereld Ontwikkelde Markten	Aandelen Opkomende Markten****	Niet-staatsobligaties	(Staats)Obligaties Opkomende markten (EMD)	Green Bonds	Hypotheken	Vastgoed
	Mandaat	Mandaat	Fonds	Mandaat	Mandaat	Mandaat	Fonds / mandaat	Fondsen
1. Stemmen (stembeleid Pensioenfonds Schoonmaak)	NA	√	√	NA	NA	NA	NA	NA
2. Normatieve dialoog op de thema's mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti corruptie)	NA	√	√	√	NA	√	NA	NA
3. Thematisch engagement	NA	√	√	√	NA	√	NA	NA
4. CO_2 doelstelling: In 2030 is CO2 voetafdruk verlaagd met 50%	X	√*	√	√	X	X	X	X
5. Uitsluitingen (schending geverifieerd > 2 jaar)								
a. Mensenrechten	NA	√	√	√	NA	√	NA	NA
b. Arbeidsnormen	NA	√	√	√	NA	√	NA	NA
c. Milieu	NA	√	√	√	NA	√	NA	NA
d. Corruptie	NA	√	√	√	NA	√	NA	NA
e. Controversiële wapens (Nucleaire, biologische en chemische wapens, anti-persoonsmijnen, clustermunitie)	NA	√	√	√	NA	√	NA	NA
f. Fossiele brandstoffen								
Delvers steenkool: meer dan 1% omzet uit steenkool.	NA	√	√	√	√	√	NA	NA
Gebruikers steenkool: meer dan 10% omzet uit gebruik steenkool.	NA	√	√	√	√	√	NA	NA
Teerzanden, Arctic drilling, schaliegas en – olie: meer dan 5% omzet uit deze activiteiten.	NA	√	√	√	√	√	NA	NA
g. Tabak	NA	√	√	√	√	√	NA	NA
h. Landenbeleid (Arbeidsnormen) met uitsluiting Staatsbedrijven	√	√	√	√	√	√	NA	NA
6. ESG-integratie	X	√*	X	√**	X	√**	X	X
7. Doelinvestering	X	X	X	X	X	√	X	√ X
8. GRESB*: minimaal 75% behaald 4 of 5 sterren**	NA	NA	NA	NA	NA	NA	NA	√

Notes

NA	Not Applicable
√	Wordt toegepast
X	Wordt niet toegepast
*	Toepassing van de MSCI Climate Change index
**	Op basis van MSCI ESG ratings en research
***	Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB): we beleggen alleen in vastgoedfondsen die deelnemen aan GRESB.
****	MVB beleid van het fonds is van toepassing. Dit beleid komt in grote mate overeen met het MVB beleid van Pensioenfonds Schoonmaak. Verschil in landenbeleid en fossiele brandstoffen. Bij het landenbeleid wordt mensenrechten, arbeidsnormen en corruptie meegenomen als uitgangspunt en bij fossiele brandstoffen is de omzetgrens 5%.

6 EFFECTEN MVB BELEID OP BENCHMARK/PORTEFEUILLE

Het voeren van een MVB beleid kan in bepaalde mate effect hebben op de portefeuille en/of de benchmark van ons fonds. Per instrument geven we aan welke effecten er kunnen optreden.

Stembeleid

Het voeren van een stembeleid heeft geen wijzigingen in de benchmark of portefeuille tot gevolg.

Engagementbeleid

Het voeren van een engagementbeleid heeft geen directe wijzigingen in de portefeuille tot gevolg. De informatie die wordt vergaard tijdens de dialoog kan echter worden geïntegreerd in het uitsluitingsproces. Dit is aan te bevelen, waarmee engagement in indirecte zin effect kan hebben op de samenstelling van de portefeuille en benchmark. Dit is onder uitsluitingsbeleid verder toegelicht.

Uitsluitingsbeleid

Het uitsluitingsbeleid heeft impact op benchmarks en portefeuilles van aandelen in ontwikkelde markten en bedrijfsobligaties. De impact van uitgesloten ondernemingen wordt uitgedrukt in het benchmarkgewicht (bij aandelen) of de bijdrage aan de benchmark duratie (bij bedrijfsobligaties). De impact wordt periodiek gemonitord.

7 RAPPORTAGE, VERANTWOORDING EN GOVERNANCE

Rapportage en verantwoording

Pensioenfonds Schoonmaak rapporteert jaarlijks over de invulling en uitvoering van het MVB-beleid. In de rapportage worden de recente ontwikkelingen benoemd en geeft Pensioenfonds Schoonmaak aan hoe invulling is gegeven aan de thema's en de instrumenten.

Over het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen wordt elk kwartaal gerapporteerd. De rapportages zijn terug te vinden op de website. Ook kan op de website in detail worden nagekeken hoe Pensioenfonds Schoonmaak heeft gestemd op aandeelhoudersvergaderingen. Met deze rapportages en het huidige stembeleid geeft het Pensioenfonds invulling aan de principes van de Nederlandse Corporate Governance Code en de Nederlandse Stewardship Code. Daarnaast publiceert Pensioenfonds Schoonmaak jaarlijks de lijst van beleggingen op haar website.

Governance

De verantwoordelijkheid voor verantwoord beleggen is formeel belegd bij een van de bestuursleden. Dit bestuurslid beschikt over relevante en aantoonbare verantwoord beleggen kennis. Hij of zij zorgt er daarnaast voor dat deze kennis aansluit bij recente ontwikkelingen op het gebied van verantwoord beleggen. Het bestuurslid is verantwoordelijke voor de doorontwikkelingen, monitoring en evaluatie van het MVB-beleid en de uitvoering daarvan. Het bestuur stelt gezamenlijk het MVB-beleid vast. Zij laat zich hierbij adviseren door haar fiduciair beheerder. De implementatie van het MVB-beleid is uitbesteed aan de fiduciair beheerder Achmea IM, die hierover verantwoording aflegt aan het bestuur van Pensioenfonds Schoonmaak.

Het MVB-beleid is continu in ontwikkeling en wordt regelmatig geëvalueerd. Evaluatie en aanpassing van het beleid kan vaker plaatsvinden als het bestuur hier aanleiding toe ziet of vanwege wijzigingen in wet- en regelgeving. Meest recent is een deelnemersonderzoek uitgevoerd eind 2024 waarin het onderwerp MVB is voorgelegd aan deelnemers. Hiermee hebben we de intentie om deelnemers mee te nemen in de ontwikkeling van het MVB-beleid.

BIJLAGE 1: DUE DILIGENCE PROCES PENSIOENFONDS SCHOONMAAK

INLEIDING

Zoals aangeven in het MVB beleid doorloopt Pensioenfonds Schoonmaak periodiek een screening van bedrijven op het schenden van de internationale normen. In deze bijlage geven we aan welke stappen worden doorlopen in dit Due diligence cyclus.

Wij doorlopen periodiek een due diligence cyclus om de daadwerkelijke en mogelijke negatieve impact van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren te identificeren, te voorkomen en te verminderen alsmede om verantwoording af te leggen over hoe het pensioenfonds omgaat met de geïdentificeerde risico's.

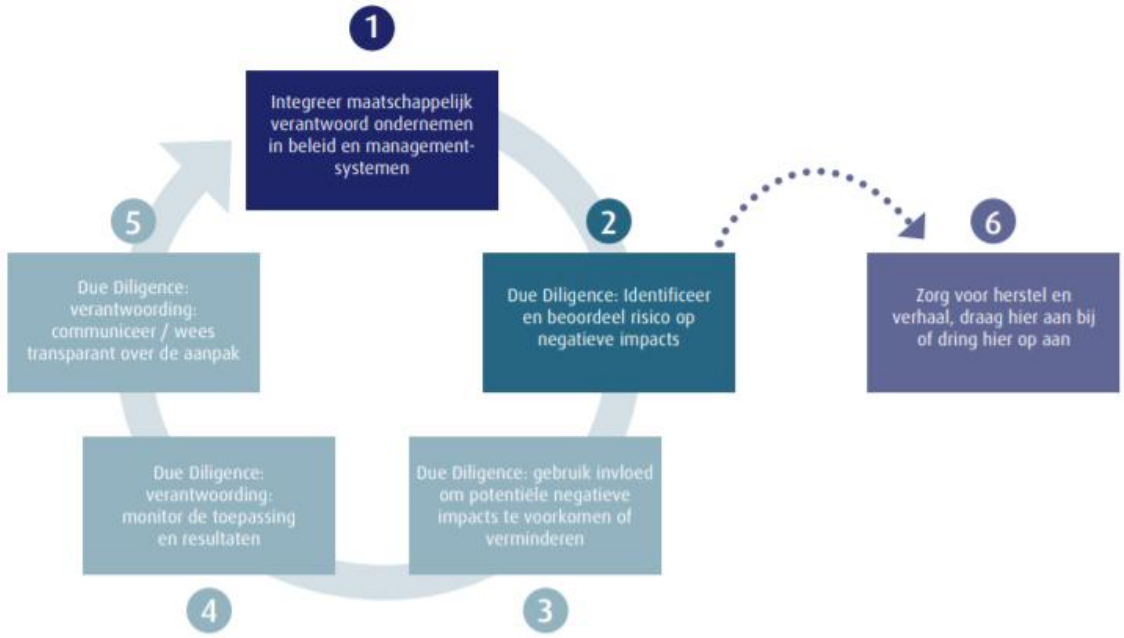
Due diligence is er op gericht om de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren (dus de negatieve impact voor de samenleving en het milieu in zowel de beleggingsportefeuille als bij potentiële beleggingen) te identificeren, prioriteren en analyseren.

In deze bijlage gaan we nader in op de verschillende stappen van het due dilligence proces. Daarbij hanteren wij het model en de terminologie van het Instrumentarium van het Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen[2]. Zie tevens figuur 1.

NB: De stappen in figuur 1 hebben een afwijkende benaming van de stappen die in het 'Instrumentarium Convenant Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen' worden genoemd en die zijn uitgewerkt in deze bijlage. Figuur 1 is namelijk oorspronkelijk afkomstig uit de OESO-Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen. Het instrumentarium maakt de vertaalslag van het due diligence proces van de OESO-Richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen naar het Internationale Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Convenant voor Pensioenfondsen en hanteert daarom afwijkende benamingen.

[2] https://www.imvoconvenanten.nl/-/media/imvo/files/pensioenfondsen/instrumentarium.pdf?la=nl&hash=8B14DB50274FC744ADA75207D2B28876

Figuur 1: Due diligence cyclus

Bron: Instrumentarium Convenant Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen Pensioenfondsen

Toelichting op de stappen van het due dilligence proces

Stap 1: Inbedden van ESG in relevant beleid en managementsystemen
Wij onderschrijven de ESG-due diligence stappen conform het OESO-richtsnoer[3]. Wij streven via onze beleggingen naar (maatschappelijke) langetermijnwaardecreatie en identificeren en beoordelen aan de hand van een due diligence screening de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille. Deze due diligence screening wordt uitgevoerd door onze Integraal Beheerder (Achmea Investment Management) op basis van ISS ESG informatie.

Stap 2: Identificeren en beoordelen van daadwerkelijke en potentiële negatieve impact in de beleggingsportefeuille en bij potentiële beleggingen
Bij het screenen van onze beleggingsportefeuille (wereldwijde aandelen en Global credits) worden (potentiële) negatieve impacts op de samenleving en het milieu geïdentificeerd. Dit zijn de belangrijkste ongunstige effecten van onze beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren.
Ter beoordeling wordt vervolgens gekeken naar de impact van het gedrag van de onderneming op de samenleving en/of het milieu en de ernst, schaal en onomkeerbaarheid van de schending. Dit houdt het volgende in:

- Ernst verwijst naar de heftigheid van de negatieve impact.
- Met schaal wordt het bereik van het gevolg bedoeld, bijvoorbeeld het aantal mensen dat wordt getroffen of kan worden getroffen of de omvang van de milieuschade.
- Onomkeerbaarheid verwijst naar de grenzen aan de mogelijkheden om de situatie van de getroffen personen of het milieu te herstellen, zodat deze overeenkomt met de situatie voorafgaand aan de negatieve impact.

Tevens wordt de mate van waarschijnlijkheid meegewogen. Het screeningsproces vindt vier maal per jaar plaats aan de hand van de bevindingen van het onderzoeksbureau ISS ESG.

[3] https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf: “Responsible business conduct for institutional investors”

Thematische aandachtsgebieden voortkomend uit de due diligence
De uitkomsten van de due diligence screening worden gecategoriseerd naar thematische aandachtgebieden en beoordeeld op de mate van betrokkenheid van de onderneming en het effect op de samenleving of het milieu. De onderneming krijgt bij de prioriteringsbeoordeling een kwalificatie van rood, oranje of groen op basis van de ISS ESG data. Deze kwalificatie wordt vervolgens gebruikt bij de prioritering van de thematische aandachtsgebieden.

De thematische aandachtsgebieden voor Pensioenfonds Schoonmaak zijn gerelateerd aan mensenrechten, arbeidsnormen, milieu en anti-corruptie. Ondernemingen die zich niet houden aan deze normen worden als (potentieel) risicovol beschouwd voor de samenleving of het milieu. In het volgende hoofdstuk van deze bijlage worden de (internationale) standaarden uiteengezet die gebruikt worden bij de thematische aandachtsgebieden. Deze thematische aandachtsgebieden zijn al sinds de start van het MVB beleid (2008) integraal onderdeel van het normenkader dat breed gedragen is door de deelnemers van Pensioenfonds Schoonmaak.
Wij prioriteren de daadwerkelijke en potentiële negatieve impact aan de hand van de ernst en waarschijnlijkheid en gebruikt voor alle geïdentificeerde casussen zijn invloed om de negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren. Hierbij wordt geen nadere prioritering gemaakt tussen thematische aandachtsgebieden, locatie waar de daadwerkelijke of potentiële negatieve impact zich voordoet of de omvang van onze positie in een onderneming.

Stap 3: Negatieve impacts voorkomen en/of mitigeren en stap 6 (herstel en verhaal)
Wanneer ondernemingen in onze beleggingsportefeuille (potentieel) negatieve impact veroorzaken of dreigen te veroorzaken, gebruiken wij onze invloed om deze negatieve impact te voorkomen en/of te mitigeren en indien nodig om herstelmaatregelen en/of compensatie mogelijk te maken. Dit doen wij via engagement en het stemmen op aandeelhoudersvergaderingen.
Wanneer ondernemingen waarin wij beleggen negatieve impact hebben veroorzaakt c.q. daaraan hebben bijgedragen, verlangen wij dat zij herstelmaatregelen uitvoeren en/of benadeelden compensatie bieden c.q. daaraan bijdragen.
De nadere invulling van ons engagement- en stembeleid is opgenomen in het MVB beleid (paragraaf 5.2 en 5.4) en in de halfjaarlijkse rapportages verantwoord beleggen. In het uiterste geval kunnen wij besluiten om te desinvesteren en de onderneming uit te sluiten van belegging.

Stap 4: Monitoring van implementatie en resultaten
De voortgang en impact van ons engagementbeleid ten aanzien van de geïdentificeerde negatieve impact wordt gemonitord via een halfjaarlijkse MVB rapportage opgesteld door onze Fiduciair Beheerder (Achmea Investment Management).

Stap 5: Verantwoording
Halfjaarlijks leggen we aan onze deelnemers en anderen belanghebbenden verantwoording af via een publieke versie van het MVB halfjaarverslag. Deze is beschikbaar op onze website:
https://www.pensioenschoonmaak.nl/over-ons/beleggen/beleggingsresultaten-en-downloads-beleggingsbeleid.aspx#rapportages

- **OVERZICHT VAN STANDAARDEN DIE GEBRUIKT WORDEN BIJ THEMATISCHE AANDACHTSGEBIEDEN**
  - **Mensenrechten (UN Global Compact Principes 1 en 2)**

De 'rechten van de mens' vormen één van de vier hoofdthema's van het UN Global Compact en worden geadresseerd door de eerste twee principes van het UN Global Compact (zie tevens onderstaande tabel). Deze principes staan echter niet op zichzelf en zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 1). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele controverses en schendingen van mensenrechten.

In de UN Guiding Principles on Business & Human Rights (UNGPs), staat specifiek beschreven hoe bedrijven met deze richtlijnen en verdragen dienen om te gaan en wat hun verantwoordelijkheden zijn. Of zoals de opsteller van de UNGPs, Professor John Ruggie stelt*: "The Guiding Principles' normative contribution lies not in the creation of new international law obligations but in elaborating the implications of existing standards and practices for states and businesses; integrating them within a single, logically coherent and comprehensive template; and identifying where the current regime falls short and how it could be improved".*

TABEL 1. PRINCIPES UN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MENSENRECHTEN

	UN Global Compact		Relevante hoofdstukken	
Thema per Principe	**Principe**	**Inhoud principe**	**OESO-richtlijnen**	**Relevante verdragen**
Mensenrechten	Principe 1	Bedrijven dienen binnen de eigen invloedssfeer de internationaal vastgelegde mensenrechten te ondersteunen en te respecteren.	IV. Mensenrechten V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. De VN-verklaring over de rechten van inheemse volkeren.
	Principe 2	Bedrijven dienen ervoor te zorgen dat zij niet medeplichtig zijn aan schendingen van de mensenrechten.	VIII. Consumentenbelangen IV. Mensenrechten	ILO conventie 169 betreffende inheemse en in stamverband levende volken in onafhankelijke landen. Tripartite ILO-verklaring inzake multinationale ondernemingen en sociaal beleid. Geneefse conventie. Haagse conventie. Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

In de praktijk hebben mensenrechtenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Beperking van het recht op zelfbeschikking
- Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht
- Het niet respecteren van rechten van inheemse volken
- Beperking van vrijheid van meningsuiting

Beperking van het recht op zelfbeschikking

Het recht op zelfbeschikking van volken is opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en is weer uitgewerkt in twee bindende VN verdragen: 'Burgerrechten en Politieke Rechten' (BuPo) en 'Economische, Sociale en Culturele Rechten' (EcSoCu). Deze verdragen werden in 1966 aanvaard en gingen in 1976 van kracht. Het individuele recht op zelfbeschikking kan gezien worden als een element van de persoonlijke vrijheid en daarmee als een grondslag van de mensenrechten. Hierdoor vormen kwesties

waarin ondernemingen bijdragen aan een beperking van het recht op zelfbeschikking een mensenrechtenschending.

Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht

Ten aanzien van de kwestie 'Activiteiten in controversiële landen strijdig met het humanitair recht' is het van belang dat ondernemingen ten aanzien van degenen die gevolgen van hun activiteiten ondervinden internationaal erkende mensenrechten respecteren. De 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights', die zijn geïntegreerd in de OESO-richtlijnen, bieden voor bedrijven een hanteerbaar beleidskader over de toepassing van mensenrechten en de UN Global Compact principes. Specifiek voor de activiteiten van bedrijven die te maken hebben met oorlogen of bezettingen biedt ook de Geneefse conventie een geschikt raamwerk.

Het niet respecteren van rechten van inheemse volken

De VN aanvaardden in 2007 een 'Verklaring over de rechten van inheemse volken'. De rechten van inheemse volken zijn daarmee pas in recente jaren formeel erkend. In de 'VN-richtlijnen voor mensenrechten ten behoeve van bedrijven' wordt gewezen op de landrechten en andere rechten van inheemse volken. Enkele landen met belangrijke inheemse minderheden stemden tegen de verklaring, waaronder de VS, Canada, Nieuw Zeeland en Australië. Het belangrijkste verdrag is de ILO-conventie (no. 169) over inheemse en tribale volken in onafhankelijke landen. Voor deze toetsing is de bepaling dat ondernemingen de mensenrechten 'van personen die tot specifieke (bevolkings-)groepen horen die bijzondere aandacht vereisen' dienen te respecteren, indien zij een ongunstig effect op de mensenrechten van die personen kunnen hebben.

Beperking van vrijheid van meningsuiting

Vrijheid van meningsuiting is de vrijheid van burgers om hun overtuigingen kenbaar te maken, zonder voor vervolging door de staat te hoeven vrezen. Vrijheid van meningsuiting wordt vaak beschouwd als een integraal concept in democratieën maar is soms minder evident bij andere staatsvormen. De vrijheid om zonder angst voor vervolging je mening te kunnen uiten staat expliciet vermeld in de 'Universele Verklaring van de Rechten van de Mens'.

- **ARBEIDSNORMEN (UN GLOBAL COMPACT PRINCIPES 3, 4, 5 EN 6)**

Het respecteren van arbeidsnormen is één van de vier hoofdthema's van het UN Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 3,4,5 en 6. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 2). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele controverses en schendingen van arbeidsnormen.

TABEL 2. PRINCIPES UN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ARBEIDSRECHTEN

	UN Global Compact		Relevante hoofdstukken	
Thema per Principe	Principe	Inhoud principe	OESO-richtlijnen	Relevante verdragen
Arbeidsrechten	Principe 3	Bedrijven dienen de vrijheid van vakvereniging en de effectieve erkenning van het recht op collectieve onderhandelingen te handhaven.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 87 betreffende de vrijheid tot het oprichten van vakverenigingen en de bescherming van het vakverenigingsrecht. ILO conventie 98 betreffende Toepassing van het recht van organisatie en collectieve onderhandeling.
	Principe 4	Bedrijven dienen alle vormen van verplichte en gedwongen arbeid te elimineren.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 29 over dwangarbeid. ILO conventie 105 betreffende de afschaffing van dwangarbeid.
	Principe 5	Bedrijven dienen zich in te spannen voor de effectieve afschaffing van kinderarbeid.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 138 betreffende de minimumleeftijd voor arbeid. ILO conventie 182 betreffende het effectief afschaffen van kinderarbeid. UN Verdrag over de rechten van het kind.
	Principe 6	Bedrijven dienen discriminatie met betrekking tot werk en beroep te bestrijden.	V. Werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen	ILO conventie 100 betreffende gelijke beloning. ILO conventie 111 betreffende discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep.

Naast de UN Global Compact principes over arbeidsnormen zijn de internationale afspraken over minimale arbeidsnormen van belang, welke zijn vastgelegd in Conventies van de Internationale Arbeidsorganisatie van de Verenigde Naties: de ILO-Conventies. Deze bieden een internationaal breed geaccepteerd raamwerk om bedrijven te beoordelen. Ook de 'UN Guiding Principles on Business & Human Rights' bieden een praktisch raamwerk om te beoordelen waar de verantwoordelijkheden van bedrijven bij arbeidsrechten beginnen en eindigen.

In de praktijk hebben arbeidsnormenschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen
- Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen
- Kinderarbeid in de toeleveringsketen
- Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep
- Veiligheid van werknemers

Beperking van vrijheid van vereniging en recht op collectief onderhandelen

Vakbondsvrijheid wordt genoemd in de derde richtlijn van het UN Global Compact. Deze luidt: "Businesses should uphold the freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining." De ILO-conventies 87 en 98 stellen dat vakbonden ongestoord moeten kunnen onderhandelen

met werkgevers over arbeidsvoorwaarden en dat vrijheid van organisatie en daarmee het recht om lid te worden van een vakbond tot de fundamentele mensenrechten behoort. Nederland heeft beide verdragen geratificeerd.

Gebruik van dwangarbeid in de toeleveringsketen

Het vierde principe van het Global Compact behandelt verplichte en gedwongen arbeid. Deze worden geadresseerd in de ILO-conventies 29 en 105 en hierin wordt onder andere gesteld dat bedrijven niet mogen profiteren van dwangarbeid of slavernij.

Kinderarbeid in de toeleveringsketen

Het vijfde principe uit het UN Global Compact stelt dat bedrijven zich dienen in te spannen om kinderarbeid uit te bannen. Ook is kinderarbeid in strijd met richtlijn van de OESO-richtlijnen voor internationale ondernemingen en met de ILO-conventies ten aanzien van ‘de fundamentele principes en rechten op het werk’ en het ‘effectief afschaffen van kinderarbeid’ (ILO-verdragen 138 en 182).

Discriminatie met betrekking tot arbeid en beroep

Het zesde principe van het UN Global Compact gaat over het voorkomen van discriminatie in relatie tot werk en beroep. De ILO-conventies 100 en 111 en de OESO-richtlijnen bieden een kader voor bedrijven.

Veiligheid van werknemers

Niet expliciet genoemd in de principes van het UN Global Compact rond arbeidsrechten, maar vanzelfsprekend wel gelieerd aan de principes 1 en 2 op het gebied van mensenrechten, is de veiligheid van werknemers op de werkvloer. De OESO-richtlijnen bieden bedrijven handvatten om hier invulling aan te geven.

○ MILIEU (UN GLOBAL COMPACT PRINCIPES 7, 8 EN 9)

Het milieu is het derde hoofdthema van het UN Global Compact en wordt geadresseerd door de principes 7, 8 en 9. Deze principes zijn gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 3). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG meegenomen bij het screenen van bedrijven op eventuele controverses en schendingen van milieunormen.

TABEL 3. PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA MILIEU

	UN Global Compact		Relevante hoofdstukken	
Thema per Principe	**Principe**	**Inhoud principe**	**OESO-richtlijnen**	**Relevante verdragen**
Milieunormen	Principe 7	Bedrijven dienen het voorzichtigheidsbeginsel te hanteren met betrekking tot milieukwesties.	VI. Milieu	Verdrag van Bazel inzake de beheersing van de grensoverschrijdende overbrenging van gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan. Verdrag van Rio de Janeiro inzake biodiversiteit. Rio verklaring over milieu en ontwikkeling.
	Principe 8	Bedrijven dienen initiatieven te ondernemen om grotere verantwoordelijkheid op milieugebied te bevorderen.	VI. Milieu	Kyoto Protocol. VN Raamwerk verdrag over klimaatverandering. Akkoord van Parijs.
	Principe 9	Bedrijven dienen de ontwikkeling en verspreiding van milieuvriendelijke technologieën te stimuleren.	VI. Milieu	Rio verklaring over milieu en ontwikkeling. Agenda 21.

De richtlijnen van het UN Global Compact betreffende het milieu zijn afgeleid van de 'Rio verklaring inzake milieu en ontwikkeling' en luiden*: "Business should support a precautionary approach to environmental challenges", "Business should undertake initiatives to promote greater environmental responsibility"* en *"Business should encourage the development and diffusion of environmentally friendly technologies."*
In de praktijk hebben schendingen van milieunormen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling
- Milieuvervuiling – bedreigen biodiversiteit

Milieuvervuiling – grond, of watervervuiling en bedreigen biodiversiteit

Het preventie- en voorzichtigheidsbeginsel samen met het beginsel dat de vervuiler betaalt zijn terug te vinden in de Rio Verklaring en vormen de basis van het referentiekader. Een strikter referentiekader wordt geboden door het Kyoto Protocol, het Verdrag van Bazel (gericht op gevaarlijke afvalstoffen en de verwijdering ervan) en het Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro. Deze specifieke en internationaal breed gedragen verdragen en conventies verwoorden welke verantwoordelijkheden ondernemingen hebben voor de effecten van hun activiteiten op lucht, water, bodem, klimaat, ecosystemen, biodiversiteit en gezondheid.

ANTI CORRUPTIE (UN GLOBAL COMPACT PRINCIPE 10)

Anti-corruptiebeleid is het vierde hoofdthema van het UN Global Compact en wordt geadresseerd door principe 10. Dit principe is gekoppeld aan, en uitgewerkt in diverse richtlijnen en verdragen (zie tabel 4). Deze richtlijnen en verdragen worden door ISS ESG meegenomen bij het screenen van bedrijven op het naleven van anti-corruptienormen.

TABEL 4. PRINCIPES VN GLOBAL COMPACT EN GELIEERDE VERDRAGEN OP HET THEMA ANTI-CORRUPTIE

	UN Global Compact		Relevante hoofdstukken	
Thema per Principe	Principe	Inhoud principe	OESO-richtlijnen	Relevante verdragen
Anti-corruptie	Principe 10	Bedrijven dienen alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping, tegen te gaan.	III. Informatieverstrekking	VN conventie tegen corruptie
			VII. Bestrijding van corruptie, omkopingsverzoeken, en afpersing	VN conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit
			X. Mededinging XI. Belastingen	

Principe 10 van het UN Global Compact betreft anti-corruptie en is afgeleid van de 'VN Conventie tegen corruptie' en de 'VN Conventie tegen internationale georganiseerde criminaliteit' en luidt: *"Businesses should work against corruption in all its forms, including extortion and bribery."*
Het 10e principe uit het UN Global Compact stelt dat bedrijven alle vormen van corruptie, inclusief afpersing en omkoping dienen te voorkomen en te bestrijden. In de praktijk hebben anti-corruptieschendingen in het beleggingsuniversum veelal het volgende karakter:

- Omkopingspraktijken
- Afpersingspraktijken

BIJLAGE 2: ONDERWERPEN 2026

Onderwerp	Toelichting	Wanneer
2026		
Witte fosfor	Voorstel voor toevoeging in uitsluitingsgrond controversiële wapens.	Feb 2026
Toelichting stembeleid	Op verzoek van Pf Schoonmaak een toelichting over het stembeleid: • Proces • Toelichting stemseizoen • Stembeleid • Vragen Semih	Feb. 2026
Normschenders: Het recht op zelfbeschikking	Bespreken van de mogelijkheden rondom de gap op het onderwerp het recht op zelfbeschikking binnen de screening voor engagement en uitsluiten.	Q1 2026
Herijking overtuigingen - ESG in de veranderende wereld – optioneel onderwerp studiedag	Investment belief sessie over het toetsen van de ESG uitgangspunten aan de hand van ESG in de veranderende wereld. Denk aan onderwerpen als veiligheid/defensie.	Q3 2026
Reguliere acties		
SFDR	Precontractuele informatie, artikel 8: Jaarlijkse update.	1-9-2026
	Periodieke rapportage, artikel 11: SFDR rapportage in het jaarverslag 2025. De ecologische of sociale kenmerken die door de Pensioenregeling worden gepromoot worden inzichtelijk gemaakt via duurzaamheidsindicatoren. Deze duurzaamheidsindicatoren worden gedurende de levensduur van de Pensioenregeling gemonitord en jaarlijks gerapporteerd door de ESG-dienstverlener. Dit wordt gerapporteerd in annex 4 in de SFDR level 2 rapportage.	Deadline rapportage op website: 1-7-2026
	PAI rapportage, artikel 4: Het voorbereiden van de PAI rapportage voor publicatie per 1 juli 2026.	Deadline rapportage op website: 1-7-2026
	Artikel 3 & 6: Reguliere update van SFDR-documentatie over de integratie van duurzaamheidsrisico's in beleggingsbeslissingsprocedures (artikel 3 SFDR) en in beleggingsbeslissingen en de mogelijke impact op het rendement (artikel 6 SFDR).	1-9-2026
	Artikel 10: Controle op websiteteksten t.a.v. art. 8 product. Dit is gebaseerd op precontractuele, periodieke informatie en PAI-statement.	1-9-2026
ESG risicobeheer (DNB)	Jaarlijkse materialiteitsanalyse: Op basis van een model wordt een kwantitatieve analyse gemaakt van de blootstelling van de liquide beleggingsportefeuille aan de voornaamste ESG-risico's.	ntb
Communicatie deelnemers	Actief communiceren over MVB voor activering van de deelnemers. Informeer deelnemers over de inhoud en impact van het MVB-beleid via meerdere kanalen (bijvoorbeeld nieuwsbrieven, directe e-mail en sociale media).	Doorlopend
ESG-meter presentatie/duiding	Achmea IM draagt zorgt voor de ESG-meter rapportage/monitoring via het online dashboard van Achmea IM voor het pensioenfonds. De ESG-meter is op dagbasis beschikbaar. Daarnaast geeft Achmea IM twee keer per jaar een uitgebreide duiding bij de uitkomsten, aan de hand van een presentatie. Op basis waarvan MVB vervolgacties kunnen worden geformuleerd.	Twee keer per jaar op aanvraag. Q1: ESG ratings en Q3. Monitoring Klimaatrisico's
Jaarverslag	Aanleveren MVB teksten voor het jaarverslag van het pensioenfonds. Onderdeel van de reguliere jaarwerkplanning.	Januari

Halfjaarverslag MVB	Opleveren halfjaarverslag MVB. Dit rapport dient als verslaglegging van het pensioenfonds naar de stakeholders over het gevoerde MVB-beleid, bestaande uit uitsluiten, stemmen en engagement. Deze rapportage is ter publicatie op de website van het pensioenfonds.	Eind februari rapport en augustus een infographic voor deelnemers
Voortgangsrapport Normatieve Engagement	Ieder halfjaar wordt een voortgangsrapportage over het Normatieve Engagement verstrekt in het halfjaarverslag. Dit is een verantwoordingsrapportage van Achmea IM aan het pensioenfonds over de uitvoering van het Normatieve engagementbeleid. In dit rapport staat gedetailleerde informatie over de schendingskwestie en de gevoerde dialoog voor het pensioenfonds. Deze rapportage is daarom niet bedoeld voor verdere distributie of publicatie.	Eind februari / eind augustus
Voortgangsrapport Thematische Engagement	Ieder halfjaar wordt een voortgangsrapportage over het Thematische Engagement verstrekt in het halfjaarverslag. Dit is een verantwoordingsrapportage van Achmea IM aan het pensioenfonds over de uitvoering van het programma. In dit rapport staat gedetailleerde informatie over het verloop van de dialoog. Deze rapportage is daarom niet bedoeld voor verdere distributie of publicatie.	Eind februari / eind augustus
Stemmen - Stemverslag	Ieder kwartaal wordt een stemverslag aangeleverd voor op de website van Pensioenfonds Schoonmaak.	Ieder kwartaal
Uitsluitingen	Implementeren van de bijgewerkte uitsluitingenlijst van het Pensioenfonds. De uitsluitingenlijst wordt ieder half jaar naar de vermogensbeheerders gestuurd. Niet van toepassing voor fondsbeleggingen.	Uitsluitingen effectief per 1 juli en 1 januari
Overzicht beleggingen	Jaarlijks opleveren en publiceren gedetailleerd overzicht beleggingen in het format zoals dit geplaatst wordt op de website van het pensioenfonds. Heeft raakvlak met IMVB implementatie en transparantie.	April
Updaten MVB beleid	Reguliere update van het MVB beleidsdocument op basis van de besluiten van dat jaar en relevante wet- en regelgeving.	Medio november